

PROPUNERI DE LEGE FERENDA PRIVIND CALITATEA DE MARTOR ÎN PROCES

Prof. univ. dr. Adi Oroveanu Hanțiu

Entre les dispositions du Code civil, du Code de procédure civile et du Code de procédure pénale il y a des différences en ce qui concerne les conditions à remplir par la personne physique pour avoir la qualité de témoin dans le procès civil, respectivement dans le procès pénal. L'étude analyse ces différences et formule des propositions de modification de la loi pénale pour l'uniformisation de ces réglementations. La motivation de cette proposition consiste dans le fait que l'existence de mêmes conditions s'impose pour avoir la qualité de témoin tant dans le procès pénal que dans le procès civil.

Legea civilă nu definește în mod expres noțiunea de martor, însă legea procesual penală definește această noțiune, prevăzând în articolul 78 din Codul de procedură penală că martorul este persoana care are cunoștința despre vreo faptă sau despre vreo împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal.

În literatura de specialitate, au fost formulate, mai ales de cercetătorii dreptului civil, diferite definiții ale noțiunii de martor, dintre care reținem :

– martorul este o persoană dezvoltată din punct de vedere psihic, care nu este și nu poate fi subiect al procesului respectiv și care este chemată în instanță pentru a da o depoziție (informație), având importanță pentru soluționarea cauzei¹;

– martorii sunt persoane străine de proces, care au cunoștințe personale despre fapte care sunt concludente în rezolvarea pricinii²;

– martorul este persoana care nu este interesată din punct de vedere juridic în rezolvarea pricinii, însă poate comunica instanței faptele ce-i sunt cunoscute și care ar putea avea importanță pentru rezolvarea litigiului³.

Desprindem din aceste definiții câteva condiții necesare pentru o persoană să poată fi ascultată în calitate de martor de către organele judiciare și anume:

a) martorul nu poate să fie decât o persoană fizică;

b) martorul trebuie să cunoască fapte sau împrejurări de fapt în legătură cu obiectul cauzei dedusă judecării;

c) persoana care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt ce interesează într-o cauză judiciară trebuie să fie chemată în calitate de martor de către un organ judiciar; este de precizat, cu privire la această condiție, că martorul nu are printre obligații și pe aceea de a informa organele judiciare din proprie inițiativă și de aceea persoana care a cunoscut despre săvârșirea unei fapte nu capătă calitatea de martor atâta timp cât nu este chemată și ascultată de organele judiciare potrivit procedurii indicate de lege⁴;

d) martorul trebuie să nu fie subiect al procesului respectiv, deci trebuie să fie străin de proces, să nu aibă vreun interes personal în soluționarea cauzei;

¹ P. Vasilescu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. III, București, 1943, p. 568.

² A. Hisenrad, I. Stoenescu, *Procesul civil în R.P.R.*, Ed. Științifică, București, 1957, p. 206.

³ N.S.Abramov, *Procesul civil sovietic*, Ed. Științifică, București, 1950, p. 104.

⁴ N. Volonciu, *Tratat de procedură penală*, partea generală-vol. I, Ed. Paideia, București, 1993, p. 365.

e) martorul trebuie să cunoască și să relateze organului judiciar fapte sau împrejurări de fapt de natură a contribui la soluționarea cauzei, deci care pot avea importanță, sunt concludente în rezolvarea cauzei.

A fi martor este o obligație legală prevăzută atât de legea procesual civilă, cât și de legea procesual penală⁵ și din această obligație a martorului de a depune mărturie și de a declara tot ce știe cu privire la faptele cauzei decurge și sancționarea martorului în cazul neprezentării la citarea legală a organelor judiciare, precum și sancționarea sa pentru afirmațiile mincinoase pe care le face în declarațiile date, conform articolului 260 din Codul penal care incriminează și sancționează infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Atât legea civilă, cât și cea penală înscriu ca regulă generală că orice persoană poate fi ascultată ca martor dacă, cu privire la obiectul cauzei, cunoaște fie personal, fie din relatările altor persoane fapte sau împrejurări de fapt.

Această aptitudine generală a persoanelor de a fi martori este determinată de necesitatea stabilirii adevărului obiectiv prin declarațiile celor care au asistat la producerea unui fapt juridic sau care au cunoștință despre acesta. Regula că orice persoană fizică poate fi chemată de organele judiciare, ca martor, este întărită și de faptul că și persoanele cu deficiențe fizice - persoanele mute, surde sau surdo-mute, dar și persoanele cu anumite deficiențe neuropsihice - lipsite de discernământ din cauza debilității mintale sau care se află în aceste stări în mod vremelnic - pot fi ascultate ca martori, legea lăsând la latitudinea organelor judiciare să aprecieze depozițiile unor asemenea persoane, ținând seama de "situația specială a martorului"⁶.

În mod expres legea se ocupă de situația minorului prevăzând că și minorul, chiar și sub vârsta de de 14 ani, poate fi ascultat ca martor, cu condiția ca la ascultarea minorului sub 14 ani să fie prezenți și unul dintre părinți, ori tutorele sau persoana căreia îi este încredințat minorul spre creștere și educare și cu precizarea că minorii din această categorie nu depun jurământul, avident din rațiuni care țin de maturitatea lor⁷.

De la regula că orice persoană fizică poate fi chemată la organele judiciare și ascultată ca martor atât legea civilă, cât și legea penală au prevăzut excepții în sensul că au stabilit atât interdicții, incapacități de a fi ascultate ca martori anumite categorii de persoane, cât și scutiri de obligația de a depune mărturie, anumite persoane fiind degrevate de această obligație.

Vom analiza aceste excepții de la regula aptitudinii generale a persoanelor de a fi martori în mod separat în materie civilă și materie penală, întrucât reglementările sunt diferite și prin analiza separată considerăm că se pot observa mai ușor asemănările și deosebirile de reglementare în acest domeniu.

În materie civilă, Codul de procedură civilă prevede două categorii de persoane care pot fi ascultate ca martor și trei categorii de persoane scutite de obligația de a depune ca martori.

Categoriile de persoane pentru care există interdicția de a fi ascultate ca martori sunt prevăzute în articolul 189 din Codul de procedură civilă și anume:

a) persoanele declarate de lege incapabile, adică persoanele puse sub interdicție prin hotărâre judecătorească din cauza alienației mintale și cei condamnați pentru măturire

⁵ În articolul 83 din Codul de procedură penală.

⁶ A se vedea articolul 195 din Codul de procedură civilă.

⁷ A se vedea articolele 81 și 85 alin. ultim din Codul de procedură penală și articolul 193 alin. 10 din Codul de procedură penală.

mincinoasă. Aceste persoane sunt afectate de incapacitate absolută, nefiind posibilă sub nici o formă audierea lor în procesul civil. Este de precizat că această interdicție nu se referă și la debili mintali, la persoanele care suferă de boli mintale, dar care nu au fost puse sub interdicție, ceea ce înseamnă că asemenea persoane pot fi audiate ca martori, instanța de judecată având libertatea de a aprecia depozițiile acestora.

b) Persoanele care se află cu părțile din proces în relații de rudenie și afinități până la gradul al treilea, inclusiv soțul chiar despărțit. Interdicția privitoare la această categorie de persoane este relativă și părțile pot deroga de la ea, fie neridicând vreo obiecție, fie nefăcând vreo rezervă în privința ascultării ca martori a unor persoane. Chiar legea face o excepție în cauzele de stare civilă și divorț în care pot fi audiați ca martori și rudele de orice grad, în afară de descendenți, care nu pot fi martori nici în asemenea situații⁸. Explicația acestei interdicții constă în prezumția lipsei de obiectivitate în declarațiile pe care le-ar face persoanele din această categorie, datorită raporturilor pe care le au cu una din părțile din proces.

Considerăm că prezumția lipsei de obiectivitate a persoanelor aflate, cu una din părțile din proces în raporturi de rudenie, precum și afinități și soțul, chiar despărțit nu poate constitui un motiv întemeiat care să justifice afectarea acestei categorii de persoane de incapacitatea de a fi ascultate ca martori și în susținerea acestui punct de vedere formulăm următoarele argumente:

- dacă pentru afinități, rudele până la gradul al treilea inclusiv și soțul chiar despărțit am accepta că operează prezumția lipsei de obiectivitate în depozițiile pe care le-ar face ca temei al excluderii acestei categorii de persoane de la aptitudinea de a fi ascultate ca martori, ar trebui să acceptăm existența acestei prezumții, cu aceleași consecințe și față de persoanele aflate în relații de prietenie sau dușmănie cu una din părțile din proces; practica judiciară a demonstrat că de multe ori persoane aflate în strânse legături de prietenie cu una din părțile din proces sau cei care se află în vechi și iremediabile relații de dușmănie cu una din părțile din proces, dovedesc mai multă lipsă de obiectivitate, mai multă rea-credință în declarațiile pe care le dau în calitate de martori, decât persoanele aflate în relații de rudenie cu una dintre părțile din proces; prin urmare, s-ar impune, în baza prezumției lipsei de obiectivitate, și afectarea unor asemenea persoane de incapacitatea de a depune mărturie;

- pe de altă parte, exceptând de la această incapacitate afinități și rudele până la gradul al treilea și soțul chiar despărțit, în cazul proceselor de divorț și în cauzele de stare civilă, considerăm că legea dovedește cel puțin inconsecvență în acest domeniu, atâta timp cât apreciază că în unele procese persoanele din această categorie pot fi obiective în declarațiile lor, pe când în alte procese persoane din aceeași categorie sunt prezumate ca lipsite de obiectivitate;

- în procesul penal unde gradul de obiectivitate a martorilor este deosebit de important, poate chiar mai important decât în procesul civil, având în vedere consecințele pe care le are lipsa de obiectivitate a martorilor în cadrul procesului penal, soțul și rudele apropiate⁹ nu sunt afectați de incapacitatea de a depune mărturie putând doar refuza depunerea mărturiei și acest lucru este justificat de necesitatea aflării adevărului obiectiv în cauză prin ascultarea tuturor persoanelor care cunosc fapte sau împrejurări de fapt concludente pentru soluționarea cauzei;

⁸ A se vedea articolul 190 din Codul de procedură civilă.

⁹ În sensul articolului 149 din Codul penal; a se vedea și V. Bogdănescu, *Probleme de drept în deciziile Curții Supreme de Justiție pe anii 1990-1992*, Ed. Orizonturi, Buurești, 1993, p. 353-354.

- considerăm că relațiile de rudenie ca de altfel și relațiile de prietenie sau dușmănie ale unei persoane cu una dintre părțile din proces nu justifică prin simpla lor existență aprecierea lipsei de obiectivitate, a relei credințe a persoanei aflată în una dintre aceste situații, o astfel de apreciere fiind justificată doar dacă după ascultarea ca martor a unei asemenea persoane se constată cu ocazia examinării, verificării depoziției sale că în mod real raporturile pe care le are cu una dintre părțile din proces i-au influențat imparțialitatea, depoziția fiind deci lipsită de obiectivitate;

- de altfel, forța probantă a mărturiei fiind lăsată la aprecierea instanței care o poate înlătura dacă, corelată fiind cu întreg materialul probator administrat în cauză, mărturia se dovedește nesinceră, nu inspiră încredere¹⁰.

Toate aceste motive ne îndreptățesc să considerăm că o întreagă categorie de persoane - afinii, rudele până la gradul al treilea inclusiv, soțul - nu se justifică a fi afectată de incapacitatea de a depune mărturie. Și în literatura de specialitate s-a exprimat o opinie în acest sens afirmându-se că "nu există suficiente motive pentru a exclude de la mărturie o întreagă categorie de persoane printre care de multe ori s-ar putea afla martorii cei mai importanți"¹¹.

Având în vedere toate aceste argumente considerăm că afinii, rudele până la gradul al treilea inclusiv și soțul chiar despărțit nu trebuie să fie cuprinși în categoria persoanelor care nu pot fi ascultate ca martori, categorie prevăzută în articolul 189 din Codul de procedură civilă, ci trebuie să fie înscrși în articolul 191 din Codul de procedură civilă, deci în categoria persoanelor care nu sunt obligate să depună ca martori, alături de persoanele obligate să păstreze secretul profesional, de serviciu și cei care prin răspunsurile lor s-ar putea expune pe ei înșiși sau ar expune pe rudele, afinii lor până la gradul al treilea inclusiv, sau pe soțul la o pedeapsă penală sau disprețului public.

Din aceste motive formulăm de lege ferenda propunerea ca punctele 1 și 2 ale articolului 189 din Codul de procedură civilă să fie abrogate și articolul 191 din Codul de procedură civilă să fie completat cu punctul 4 în care să fie înscrși ca fiind scutiți de a fi martori rudele și afinii până la gradul al treilea inclusiv, precum și soțul chiar despărțit.

Categoriile de persoane scutite de a fi martori, care se referă la persoanele ce nu sunt afectate de incapacitatea de a fi martori, dar care au dreptul de a refuza să depună ca martori¹², sunt prevăzute în articolul 191 din Codul de procedură penală și sunt următoarele:

a) slujitorii cultelor, medicii, moașele, farmaciștii, avocații, notarii publici și orice alți muncitori pe care legea îi obligă să păstreze secretul cu privire la faptele încredințate lor în exercițiul îndeletnicirii;

b) funcționarii publici și foștii funcționari publici asupra împrejurărilor secrete de care au avut cunoștință în această calitate;

c) cei care prin răspunsurile lor s-ar expune ei înșiși sau ar expune pe vreuna din persoanele arătate în articolul 189 la punctele 1 și 2 la o pedeapsă penală sau la disprețului public.

¹⁰ A se vedea în acest sens și Tribunalul Suprem, decizia nr. 1746/1971, în Revista Română de Drept nr. 12/1971, p. 157.

¹¹ G. Porumb, *Codul de procedură civilă comentat și adnotat*, vol. I, p. 429, citat de A. Ionașcu în *Probleme în procesul civil*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 213.

¹² Gh. Tocilescu, *Curs de procedură civilă*, vol. II, partea a III-a, București, Tipografia Gutenberg, 1893, p. 144 și următoarele.

În materie penală din caracterul declarațiilor martorilor de a fi mijloc de probă uzual, esențial decurge capacitatea juridică de a fi martor în procesul penal a oricărei persoane, în principiu, fără limitări inflexibile și fără incapacități nejustificate de necesitatea stabilirii adevărului. Numai o astfel de capacitate a martorilor, extrem de amplă, asigură realizarea scopului descoperirii adevărului obiectiv pe care îl urmărește procesul penal.

Așa fiind în situația în care acțiunea civilă este atașată acțiunii penale, cum ar fi de exemplu în cazul infracțiunilor contra patrimoniului, sunt aplicabile în materie de probațiune regulile specifice procedurii penale sau alături de acestea și regulile procedurii civile, după cum este vorba de soluționarea uneia sau alteia din cele două acțiuni, știut fiind că în materie civilă incapacitățile și limitările impuse de lege sunt mult mai numeroase¹³.

Într-o asemenea situație, regula este deic că întreaga cauză se judecă și se soluționează după regulile procedurii penale, deoarece acțiunea civilă are caracter accesoriu atunci când este alăturată acțiunii penale, iar, pe de altă parte, izvorul prejudiciului civil este fapta penală a cărei existență se poate stabili doar prin mijloacele de probă reglementate în Codul de procedură penală.

Practica judiciară este constantă în aplicarea acestei reguli și în acest sens s-a decis de exemplu, că în procesul penal proba testimonială se administrează cu respectarea dispozițiilor articolului 78 și următoarele din Codul de procedură penală fără ca legea să împiedice audierea ca martori a rudelor până la gradul al treilea inclusiv chiar dacă declarațiile acestora se referă la soluționarea laturii civile a cauzei¹⁴.

Concluzia este deci că dispozițiile articolului 189 din Codul de procedură civilă, care instituie interdicția pentru rudele și afiniți până în gradul al treilea inclusiv de a fi ascultați ca martori, nu se aplică în procesul penal unde rudele apropiate și soțul pot fi ascultați ca martori, dar nu sunt obligați să depună ca martori, însă odată ce au acceptat să depună mărturie, mărturia lor este câștigată pentru cauză.

De la regula potrivit căreia cauza penală în ansamblul său este judecată după regulile proprii procedurii penale există o excepție constând în faptul că regulile stabilite în procedura civilă în materie de probațiune se aplică în judecarea de către instanța penală a oricărei chestiuni prealabile de natură civilă¹⁵, tot astfel cum regulile procedurii comerciale și a celei de contencios administrativ se aplică atunci când instanța penală judecă chestiuni prealabile de natură comercială sau administrativă. Explicația acestei excepții o găsim în dispozițiile articolului 44 alineat 2 din Codul de procedură penală care prevăd că orice chestiune prealabilă, de orice natură, se judecă de către instanța penală potrivit regulilor și mijloacelor de probă privitoare la materia căreia îi aparține acea chestiune.

Codul de procedură penală instituie două derogări de la regula că orice persoană poate fi martor stabilind două categorii de persoane afectate de incapacitatea de a fi ascultați ca martori și o categorie de persoane scutite, degrevate de obligația de a depune ca martori.

Categoriile de persoane afectate de incapacitatea de a fi ascultate ca martori sunt prevăzute în articolele 79 și 81 din Codul de procedură penală. Astfel, conform articolului 79 din Codul de procedură penală nu pot fi ascultate ca martori persoanele care sunt obligate a păstra secretul profesional cu privire la fapte și împrejurări de care au luat

¹³ I. Doltu, *Declarațiile martorilor în procedura penală română*, Dreptul nr. 7/1995, p. 44.

¹⁴ Tribunalul municipiului București - secția I penală - decizia nr. 416/1990 în Culegerea de decizii pe anul 1990, Ed. Șansa, 1992, p. 103.

¹⁵ V. Papadopol - notă la decizia nr. 416/1990 a Tribunalului municipiului București.

cunoștință în exercițiul profesiei, fără încuviințarea persoanelor sau organizației față de care este obligată a păstra secretul.

Legea nu nominalizează sfera persoanelor obligate de a păstra secretul profesional, dar în doctrină este unanim admis că intră în această categorie orice persoană fizică care se află sub jurisdicția legii penale române și care îndeplinește un serviciu public¹⁶ sau privat în virtutea căruia ia cunoștință de anumite fapte sau împrejurări de fapt care constituie secrete de stat, de serviciu ori profesionale și a căror destăinuire, fără drept, este interzisă sub sancțiune disciplinară sau penală. Astfel de persoane sunt, de exemplu, medicii, preoții, avocații, notarii și orice alte persoane care exercită o însărcinare într-un serviciu public sau privat în care iau cunoștință de fapte, date ce constituie secret de stat, de serviciu sau profesional. Este de precizat că divulgarea secretului profesional de către martor îl expune pe acesta la sancțiuni, însă o atare împrejurare nu constituie temei pentru anularea declarațiilor sale¹⁷.

Dacă persoana fizică sau juridică față de care martorul este obligat a păstra secretul încuviințează divulgarea secretului, atunci încetează obligația păstrării secretului, iar persoana astfel dezlegată de obligația de a păstra secretul poate fi audiată ca martor¹⁸.

Legea face referire expresă la profesia de avocat prevăzând în aliniatul 2 al articolului 79 din Codul de procedură penală că are întâietate calitatea de martor față de calitatea de apărător, cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care acesta le-a cunoscut înainte de a deveni apărător sau reprezentant al vreuneia dintre părțile din proces.

În articolul 82 din Codul de procedură penală este prevăzută a doua categorie de persoane afectate de incapacitatea de a depune ca martori și anume părțile din proces. Această interdicție nu este specifică doar sistemului probator român, ci se întâlnește și în alte sisteme de probațiune din dreptul statelor Europei, inclusiv cel francez fiind justificată de prezumția lipsei de imparțialitate a acestei categorii de persoane care nu pot fi martori obiectivi în propria lor cauză¹⁹.

Formularea folosită de lege pentru stabilirea acestei interdicții și anume "partea vătămată poate fi ascultată ca martor dacă nu se constituie parte civilă sau nu participă la proces ca parte vătămată" conduce la concluzia evidentă că o atare incapacitate este limitativă și ca urmare persoanele care și-au pierdut calitatea de părți în cauză pot fi ascultate ca martori. În acest sens s-a pronunțat și practica judiciară care a decis, spre exemplu, că în materia infracțiunii de mită nici o dispoziție legală nu interzice audierea ca martor a mituitorului dacă acesta este scos din cauză în situațiile de nepedepsire prevăzute de lege²⁰.

Considerăm că prezumția lipsei de imparțialitate a unei persoane constituită parte vătămată sau parte civilă în proces nu dispare odată cu scoaterea sa din cauză, o atare împrejurare nefăcând să dispară interesul pe care îl are în cauza respectivă. A considera însă că și persoanele care au pierdut calitatea de parte în proces trebuie afectate de incapacitatea de a fi ascultate ca martori ar fi poate prea mult, pentru că ar determina înlăturarea de la posibilitatea de a fi ascultate ca martori a unor persoane care cunosc bine

¹⁶ V.I. Prisăcaru, *Contenciosul administrativ român*, Ed. All, București, 1995, p. 73 și următoarele.

¹⁷ Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 549/1958, în Culegere de decizii pe anul 1958, p. 266.

¹⁸ Conform articolului 79 alin. 1 din Codul de procedură penală.

¹⁹ *Nullus idomeus testis in resua intelligitur*.

²⁰ Tribunalul Suprem, secția penală, decizia nr. 2317/1973, în Revista Română de Drept nr. 2/1974, p. 166.

faptele și uneori sunt obiective în relatările lor, fiind astfel lipsit de probe valoroase procesul de aflare a devărului și de soluționare temeinică a cauzei.

Apreciam totuși că s-ar impune a fi permisă audierea ca martori doar a persoanelor vătămate care renunță la orice fel de despăgubiri civile pe orice cale, deci și pe cale civilă, pentru că numai în această situație se poate considera că persoana respectivă nu ar mai avea nici un interes în cauză; o asemenea prevedere exista de altfel în Codul de procedură penală anterior²¹. De aceea, formulăm de lege ferenda propunerea ca articolul 82 din Codul de procedură penală să fie reformulat astfel "partea vătămată poate fi ascultată ca martor dacă renunță la orice fel de despăgubiri civile și pe orice cale sau nu participă la proces ca parte vătămată". Incapacitățile din ambele categorii sunt relative în sensul că anumite categorii de persoane nu pot fi chemate și ascultate ca martori, dar numai în anumite cauze penale și în legătură cu fapte sau circumstanțe determinate. În raport cu dreptul internațional mai există o categorie de persoane care nu pot fi ascultate ca martori, și anume membrii Corpului Diplomatic, această incapacitate fiind absolută datorită calității funcțiilor exercitate de o atare categorie de persoane și se întemeiază pe reciprocitate.

Categoria de persoane degrevate, scutite de obligația de a depune ca martori este prevăzută în articolul 80 din Codul de procedură penală și se referă la soțul și rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului care nu sunt obligate să depună ca martori, putând fi ascultate ca martori doar dacă ele își dau consimțământul în acest sens. Este de observat că legea procesual penală nu obligă persoana care este soț sau rudă apropiată să depună ca martor, dar nici nu o înlătură afectând-o cu incapacitatea de a depune ca martor și justificarea acestei situații constă în prezumția de afecțiune existentă între atare persoane pe care legiuitorul a voit să o menjeze instituind scutirea unor asemenea persoane de a fi martori.

Organele judiciare au obligația, prevăzută expres în lege²² de a aduce la cunoștința unor asemenea persoane chemate ca martor că au posibilitatea de a alege între a depune sau a refuza să depună ca martori, dată fiind calitatea lor. În situația în care martorul ce are calitatea de soț sau rudă apropiată cu învinutul sau inculpatul decide să depună ca martor are obligația de a relata adevărul, tot ceea ce știe cu privire la împrejurările esențiale asupra cărora este întrebat, iar dacă depune mincinos este susceptibil de a fi tras la răspundere penală și pedepsit în temeiul articolului 260 din Codul penal.

În doctrină²³ este unanim acceptat că din momentul în care martorul ce are calitatea de soț sau rudă apropiată cu învinutul sau inculpatul, a ales într-o cauză penală să depună mărturie, depoziția sa trebuie să servească aflării adevărului în cauza respectivă, asemenea depozițiilor oricăror martori și aceasta pentru că interesul superior al relizării justiției penale are prevalență și față de martorul care singur a ales să depună, cu atât mai mult cu cât el a fost avertizat de conștiințele pe care le-ar putea atrage depoziția mincinoasă.

Din aceste considerente nici legea penală în articolul 260 din Codul penal nu face nici o deosebire după cum martorul audiat are sau nu calitatea de soț sau rudă apropiată cu învinutul sau inculpatul și de aceea un atare martor poate deveni subiect activ al infracțiunii de mărturie mincinoasă.

În principiu, unei persoane ce are o atare calitate îi sunt aplicabile, din momentul în care a consimțit să depună ca martor, toate dispozițiile de procedură penală privind

²¹ În articolul 150 din Coul de procedură penală adoptat în 1936.

²² În aliniatul 2 al articolului 80 din Codul de procedură penală.

²³ A. Filipaș *Infracțiuni contra justiției*, Ed. Academiei, București, 1985, p. 50-51.

drepturile și obligațiile martorilor²⁴, precum și toate dispozițiile de drept penal care asigură înfăptuirea justiției. În mod evident depozițiile date de martorii ce au calitatea de soț sau rudă apropiată cu învinuitul sau inculpatul, se apreciază liber de către organul judiciar potrivit încrederii pe care acestea le inspiră prin coroborarea lor cu ansamblul probelor administrate în cauză.

Interdicțiile și scutirile de a fi martori a unor categorii de persoane sunt limitativ prevăzute în Codul de procedură penală și de aici concluzia că în sistemul probator penal în vigoare pot avea calitatea de martori și persoanele cu antecedente penale, inclusiv cei care au suferit anterior o condamnare pentru mărturie mincinoasă și doar în mod excepțional există o singură situație de incapacitate de a fi ascultați ca martori cei care au săvârșit o mărturie mincinoasă, și anume, în caz de revizuire²⁵, dacă mărturia mincinoasă a fost comisă în cauza care face obiectul revizurii²⁶. Pentru aceleași considerente pot avea calitatea de martori și persoanele condamnate la pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi.

Doctrina în mod justificat atrage atenția, face recomandarea expresă organelor judiciare de a examina și evalua cu sporită atenție declarațiile de martori a unor atare categorii de persoane²⁷.

În cazul persoanelor condamnate pentru mărturie mincinoasă, alte sisteme de drept european crează incapacități de a fi ascultate ca martori, cum este cazul dreptului procesual francez. De altfel, și Codul de procedură penală român adoptat în 1936 prevedea interdicția pentru asemenea persoane de a fi martori. După cum am arătat legea procesual civilă instituie interdicția pentru cei condamnați pentru mărturie mincinoasă de a fi ascultați ca martori²⁸.

Considerăm că instituirea unei asemenea interdicții pentru persoanele care au fost condamnate pentru mărturie mincinoasă și pentru persoanele care au fost condamnate la pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi²⁹, este absolut necesară și în legea procesual penală fiind cerută de însuși scopul procesului penal de a stabili adevărul în cauzele cercetate și judecate. Ori, persoanele care au suferit o condamnare pentru mărturie mincinoasă nu se pot bucura de credibilitate în afara organelor judiciare, prezumția lipsei de obiectivitate operând în cazul lor din plin, cu atât mai mult cu cât au demonstrat deja că sunt de rea-credință în declarațiile pe care le dau și de aceea apreciem că unor asemenea persoane nu trebuie să li se mai permită vreodată să depună mărturie, deci să aibă calitatea de martor în vreo cauză judiciară, fie civilă, fie penală.

Pentru aceste considerente formulăm *de lege ferenda* propunerea ca articolul 79 din Codul de procedură penală să fie completat cu aliniatul 3 sau să se introducă articolul 79¹, în care să se înscrie că "nu poate fi ascultată ca martor persoana care anterior a fost condamnată pentru mărturie mincinoasă, precum și persoana condamnată la pedeapsa complementară a interzicerii unor drepturi".

²⁴ V. Bercheșan, I.N.Dumitrașcu, *Probele și mijloacele de probă*, Ed. Ministerului de Interne, București, 1994, p. 44-49.

²⁵ Prevăzută în articolul 403 alin. 2 din Codul de procedură penală.

²⁶ A se vedea articolul 394 litera "b" din Codul de procedură penală.

²⁷ V. Dongoroz ș.a., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, vol. I, p. 205.

²⁸ În articolul 189 punctul 4 din Codul de procedură civilă.

²⁹ Prevăzută în articolul 64 din Codul penal.